

Voorstel inzake onderzoek naar Nederlands-Antilliaanse en Arubaanse fonografische ondernemingen en lokaal opgenomen grammofoonplaten.

Een schets van het onderzoeksgebied:

Al in een betrekkelijk vroeg stadium is op de Nederlandse Antillen de behoefte ontstaan eigen volksmuziek vast te leggen op grammofoonplaten. Aanvankelijk gebeurde dit door buitenlandse ondernemingen. Door het Amerikaanse label Brunswick zijn in de jaren dertig een aantal stukken van Curaçaose componisten (o.a. R. Th. Palm) opgenomen. Deze opnames zijn vermoedelijk te Bogota gemaakt door plaatselijke orkesten. De eerste (handels) opnames van lokale Antilliaanse orkesten dateren van 1947. In dat jaar worden door RCA op Aruba opnames gemaakt en op Curaçao start Horacio Hoyer een opnamestudio en brengt platen uit onder het label Hoyco. In 1949 begint Thomas Henriquez met het label Musika. In 1952 volgt Juan Chabaya Lampe (Padú del Caribe) op Aruba met het label Padú. Het feit dat juist in deze periode kleine opnamestudio's worden opgericht houdt verband met technische innovatie. Hierdoor wordt het mogelijk met betrekkelijk eenvoudige middelen goede grammofoonplaten te snijden. Het technisch aspect zal daarom in het onderzoek ook enige aandacht krijgen.

De produktie van de lokale labels Hoyco, Musika en Padú kan als relatief groot worden omschreven. Naar schatting zijn door Hoyco ongeveer 150 stukken opgenomen. Musika heeft ongeveer 250 kanten uitgegeven, Padú heeft ongeveer 75 platen, dus 150 kanten, geproduceerd. Naast deze 'grote' labels zijn er nog een aantal incidentele uitgaven, zoals op het label C.R.C. (Curaçao Recording Company) en ter gelegenheid van verkiezingen op de labels Union en Patrireco. Eind jaren vijftig worden door Benar Sales op het Benarsa-label platen uitgebracht.

Het repertoire weerspiegelt de culturele conglomeraat van de Antillen. Vrijwel uitsluitend zijn het composities van Antillianen, uitgevoerd door Antilliaanse orkesten. Uitzondering zijn de Musika opnames van het Operettegezelschap van B.A.M. Elias en het Dominicaanse orkest Flor d'Oro. Het oeuvre kent alle facetten van het muziekleven op de A.B.C.-eilanden in die tijd. Van de eerste opnames van Wim Stadius Muller, kinderliedjes gezongen door Nilda Pinto, dansmuziek door o.a. Orquesta Concordia, Conjunto Cristal, pianospel van Edgar Palm tot de 'Musika di Zumbi' van Plantijn en tambu door Colà en Petoï. De platen zijn uitgebracht op de lokale markt. Vele vonden echter ook hun weg naar Nederland.

De opnames zijn met eenvoudige snijapparatuur en meestal met behulp van één microfoon gemaakt in een door de betrokkenen zelf ingerichte studio en soms 'op locatie'. De kwaliteit is (gezien de beperkte middelen) vaak verrassend goed, mits de platen op de juiste manier worden afgespeeld.

De periode van onderzoek loopt van 1930 tot de tweede helft van de jaren vijftig. Er lijkt dan een omslag plaats te vinden. De lokale studio's Hoyco, Musika en Padú staken hun activiteiten. Horacio Hoyer richt zich op zijn radiostation, Thomas Henriquez overlijdt in 1955 en Padú Lampe zegt het doel bereikt te hebben; 'aandacht voor Caribische muziek'. Zijn pianospel wordt voortaan door RCA uitgebracht. Ook andere grote maatschappijen blijken aandacht te krijgen voor Caribische klanken. Philips brengt eind jaren vijftig enkele Curaçaose opnames uit. Lokale activiteit blijft wel op dit gebied aanwezig, o.a. het al eerder genoemde label Benarsa, maar de omvang van het repertoire is kleiner.

Inperking van de periode is van belang om overzicht te houden op het project. Het is nu het juiste moment om betrokkenen te interviewen. Een aantal is al geïnterviewd. De mensen die in de pionierende fase van 1947 tot 1955 bij de opnamen aanwezig zijn geweest zijn nu rond de 70 à 80 jaar. Er dient dus nu aan deze fase prioriteit gegeven te worden omdat helaas verwacht moet worden dat velen van hen binnen enkele jaren zullen overlijden.

Opzet van het onderzoek:

Het onderzoek beoogt:

- 1: geschiedschrijving van de opnamestudio's op de Nederlandse Antillen en Aruba
- 2: inventarisering van de produkten van deze studio's
- 3: restauratie van de produkten en duplicatie op duurzame moderne geluidsdragers

Het onderzoek is in vrije tijd gestart en er is een goede basis gelegd. Er zijn honderden platen bij elkaar gebracht, er zijn diverse interviews verricht, catalogi verzameld, krantenonderzoek en foto research verricht. Tevens zijn er contacten gelegd met plaatselijke verzamelaars, radiostations etc. Bij dit werk is veel medewerking en waardering ontvangen van de Openbare Bibliotheek op Curaçao, de Biblioteca Nacional op Aruba, het Centraal Historisch Archief, het Archeologisch en Antropologisch Instituut der Nederlandse Antillen en de S.E.L. Maduro Muziekstichting. Men is bij deze instellingen van mening dat de platen van grote cultuur-historische waarde zijn. Helaas dreigt het geheel, naarmate de tijd voortschrijdt, verloren te gaan. De vergaarde gegevens moeten worden aangevuld.

De culturele waarde van de opnames is groot. Niet alleen leven veel melodietjes nog altijd voort onder de (oudere) bevolking, ook worden soms nieuwe bewerkingen uitgebracht of zou dit, indien het oude repertoire her-ontdenkt kon worden door musici, kunnen gebeuren. In literatuur over het muzikleven op de Antillen en Aruba wordt regelmatig naar de oude opnames verwezen. Verder kunnen de opnames van belang zijn bij studie naar de ontwikkeling van het Papiaments. Het bestaan van de platen is verre van algemeen bekend. Potentieel geïnteresseerden blijkt dat de opnames zeer moeilijk te vinden zijn. Daarbij vraagt het afspelen van de originele platen, zeker wanneer enige eisen aan de geluidskwaliteit worden gesteld, gespecialiseerde apparatuur.

Het feit dat zelfs straten zijn genoemd naar musici, te horen op de platen (Kaya Augusto Boelijn) en de initiatiefnemers van de opname studio's (Kaya Thomas Henriquez, Plaza Horacio Hoyer) duidt op de waardering die men voor het werk van deze mensen heeft. De produkten waar zij hun bekendheid mee hebben verworven zouden voor studie onder handbereik moeten zijn. Het materiaal zou, na afronding van het project, in goede kwaliteit op moderne geluidsdragers verspreid kunnen worden onder diverse culturele instellingen op de Nederlandse Antillen en Aruba, voorzien van de nodige achtergrondinformatie.

Bronnen:

- a: produkten van de ondernemingen
- b: interviews met betrokkenen
- c: catalogi van de ondernemingen
- d: kranten
- e: publikaties

ad a:

Een groot gedeelte van de uitgebrachte platen is getraceerd. Labelinformatie, matrijs- en catalogus nummers en persing geven informatie op grond waarvan opname data, plaats van opname en omvang van de produktie kunnen worden achterhaald of geschat. Tevens kan op het gehoor de bezetting van het orkest worden vastgesteld c.q. kunnen hieraan gegevens uit interview c.q. fotomateriaal worden getoetst.

ad b:

Via de spaarzame gegevens op de labels zijn een groot aantal musici en andere betrokken opgespoord. Hierbij treedt het sneeuwbaaleffect in werking waardoor steeds meer mensen worden getraceerd en steeds meer gegevens worden verkregen, terwijl de bestaande kennis hierdoor op juistheid kan worden getoetst.

ad c:

De labels Hoyco, Musika en Padú hebben catalogi uitgegeven. Deze catalogi zijn teruggevonden en beschikbaar voor het onderzoek.

ad d:

Met enige regelmaat werden nieuwe uitgaven door de lokale studio's aangekondigd in advertenties in de Amigoe di Curaçao en Beurs- en Nieuwsberichten. Daarnaast wordt in artikelen in deze kranten bij tijd en wijle nader aandacht besteed aan de grammofoonplaten studio's en artiesten.

ad e:

In de loop der jaren hebben diverse publikaties het licht gezien waarin bruikbare gegevens worden verstrekt met betrekking tot de grammofoonplaten en hun makers. Tijdschriften als De Passaat, het Aruba Esso News, en de Sticusa jaarboeken, maar ook enkele beschrijvende en/of retrospectieve geschriften zoals:

Walle, J. van der, 'De Nederlandse Antillen, land / volk / cultuur' (Baarn 1954)

Palm, Edgar, 'Muziek en Musici van de Nederlandse Antillen' (z. pl. 1978)

Martijn, S. "Yapi", 'Kòrsou Musikal, un dokumentashon di nos historia musikal popular entre 1930 i 1989' (Curaçao z.j.)

Corsow Cantando (Ediciones "Chanua", Curaçao 1962)

Rosalía, R.V., 'Shon Kolá' (Curaçao 1983)

Corsow Musical (Curaçao 1966)

Geschiedschrijving van de opnamestudio's op de Nederlandse Antillen en Aruba:

De Cancionero Musika en Cancionero Aruba Recording Co. (Padú) bevatten achtergrond informatie over de betreffende onderneming. In kranten zijn al enkele artikelen aangetroffen betreffende de fonografische activiteiten. Interview vormen tevens een zeer belangrijke bron.

Overigens dienen ook kleinere projecten, zoals de sessies opgenomen te Bogota door Brunswick en de activiteiten van RCA op Aruba, nader bestudeerd te worden.

Inventarisering van produkten van de opname studio's:

Een uitgebreide inventarisering van de produkten van de lokale opname studio's kan het best geschieden in een discografie. Hierin zullen de gegevens betreffende titel, opname data en uitvoerende musici volgens internationaal gestandaardiseerd model worden opgenomen. Een register op titel en eventueel op uitvoerenden maakt het voor toekomstige gebruikers mogelijk na te gaan of een bepaalde opname bestaat. Daarbij geeft een systematische inventarisatie zicht op welke platen (gegevens) ontbreken. Hier kan dan gericht naar worden gezocht.

Informatie betreffende de deelnemende musici wordt verkregen door interview en fotomateriaal. Bovengenoemde publikatie van Martijn vormt hierop een goede aanvulling. Martijn richt zich echter louter op de lichte muziek. Gegevens betreffende koren, religieuze muziek, kinderliedjes en kerstliederen ontbreken.

Datering van de opnamen kan geschieden aan de hand van advertenties in kranten, interviews, uiterlijk van label of persing en deelnemende musici. Een aantal uitvoerenden zijn in de periode van onderzoek overleden of weggetrokken (o.a. Augusto Boelijn, Julian B. Coco, Nilda Pinto). Hierdoor is al vrij snel met behulp van de matrijsnummers een grove datering mogelijk.

Restauratie van de produkten en duplicatie op duurzame moderne geluidsdragers:

Van belang is dat het op de grammofoonplaten vastgelegde geluid toegankelijk wordt voor geïnteresseerden. Het merendeel van de platen is uitgebracht op 78 toeren, 'normaalgroef'. Het persmateriaal varieert van schellak tot allerhande soorten plastics.

De platen worden vaak in slechte toestand teruggevonden. Soms gesleten door het vele gebruik, meestal aangetast en vuil door onzorgvuldig bewaren. Een ander probleem is dat veel platen krom zijn getrokken als gevolg van het tropisch klimaat.

Om kromme exemplaren weer recht te maken is een speciale oven gemaakt waar door middel van langzame verhitting met hete lucht de plaat (gelegen tussen twee glasplaten) weer langzaam recht wordt gedrukt. Er is uitvoerig geëxperimenteerd en deze methode voldoet uitstekend. Worden de platen niet recht gemaakt dan is afspelen onmogelijk.

Ernstig vervuilde platen kunnen in een speciale wasbak worden gereinigd. Dit vereist enige kundigheid en oplettendheid in verband met de reinigingsvloeistof en de reactie van het persmateriaal.

Door intensief speurwerk zijn van veel opnames goede exemplaren teruggevonden. Nadat de platen op bovenomschreven wijze 'gerecht en gereinigd' zijn dienen ze met speciale apparatuur te worden gekopieerd. Deze apparatuur is beschikbaar. Eén en ander bestaat uit een hoogwaardige draaitafel met de mogelijkheid 78 toeren af te spelen, een uitstekende pick-up arm en diverse, speciaal voor normaalgroef geslepen, naalden. Met juiste naald-aanpassing kan, door een minimaal contact tussen naald en groef, al veel van de oppervlakteruis worden teruggedrongen.

Door verder gebruik te maken van een ruisfilter, een goede equalizer met minstens 20 (maar liever 32) banden en een omschakel mogelijkheid om naar verkiesende linker- of rechter groefwand (dan wel beide) af te spelen (en de minst beschadigde zijde te kiezen) kunnen

verrassende resultaten worden bereikt. De ruis kan worden onderdrukt terwijl de vaak grillig verlopende frequentiekenarakteristiek van de oude opname-apparatuur kan worden gecorrigeerd. Ook gesleten platen kunnen zo soms nog 'gerestaureerd' worden. Aanvulling van de apparatuur met een digitale 'onttikker' zal de resultaten nog aanmerkelijk verbeteren.

Verder dient in dit digitale tijdperk de kopie digitaal gemaakt te worden. Het meest aangewezen daartoe is momenteel de DAT-recorder. DAT is in professionele kringen gemeengoed. Dit betekent dat ze ook over 20 of 30 jaar zonder problemen afgespeeld kunnen worden. Met geluidsdragers als de DCC of Minidisc is dit niet gegarandeerd. Uiteindelijk zullen de DAT-tapes gekopieerd worden op 'recordable CD'. In deze vorm kunnen ze voor gebruik beschikbaar worden gesteld aan diverse culturele instanties.

Het verdient aanbeveling om naast een gerestaureerde opname een 1 op 1 stereo kopie te maken op DAT-tape. Dit omdat bij eventuele verbetering van restauratiemogelijkheden het beter is te werken vanaf een 'ruw' signaal.

De duurzaamheid van elke geluidsdrager blijft een onzeker punt. Een 'back-up' van het geheel op een andere geluidsdrager(s) en/of materiaal van een ander merk is een, relatief, kleine moeite en kan in de toekomst veel teleurstelling voorkomen.

Na het restauratiewerk kan een selectie worden gemaakt van de nummers die zich het best lenen voor verspreiding. Dit deel van het repertoire zou opnieuw (op C.D.) kunnen worden uitgebracht. Deze kan via de handel beschikbaar worden gesteld.

De platen zijn in de Verenigde Staten geperst. Het kan lonend zijn te pogen terug te vinden waar dit is gebeurd. Ervaring met andere projecten leert dat de matrijzen, indien de firma nog bestaat, niet altijd vernietigd zijn. In dat geval zou van slechte exemplaren of ontbrekende exemplaren een persing gemaakt kunnen worden.

Het afgerond project:

Gedurende het project zal tussentijds rapportage van de voortgang plaatsvinden. Eventueel kunnen gaande het onderzoek artikelen worden gepubliceerd. Door middel van persberichten zal via de media publieke aandacht voor het project worden gevraagd. In diverse fasen van het onderzoek kunnen zinvolle stageplaatsen worden ingesteld, zowel in Nederland als op de Antillen en Aruba.

Het afgerond project zal bestaan uit een vrijwel complete discografie van grammofoonplaten met lokaal opgenomen Antilliaanse muziek over de periode 1930-1955. Hierbij een geschiedschrijving (in Nederlands en Papiaments) van de gang van zaken bij oprichting van de lokale platenstudio's en de procedure bij opname (leiding, techniek, financiering etc.). Voorts, voor zover de platen zijn teruggevonden, verantwoord gerestaureerde kopieën van deze platen op DAT. Verder enkele complete series op recordable CD, die ter beschikking worden gesteld aan culturele instanties op de Antillen, Aruba en Nederland. Het materiaal wordt goed ontsloten aangeboden, zodat het meteen gericht te raadplegen is.

Indien gewenst kunnen kopieën van de bandopnames van de interviews (een belangrijk deel van het bronnenmateriaal) worden verstrekt.

Tenslotte omvat het project de produktie van een CD met een bloemlezing uit het historisch materiaal, welke via de handel verkocht kan worden. Dit zal tevens leiden tot meer aandacht voor het overig historisch materiaal dat door het project is ontsloten.

Gesteld kan worden dat met het project een belangrijke bron van de Antilliaanse en Arubaanse cultuurgeschiedenis beschikbaar komt voor verdere studie op cultureel gebied. Dit met name wat betreft de musicologie en taalkunde. Tevens zullen de artistieke uitingen van de oud musici een stimulans en voorbeeld zijn voor nieuwe generaties.

Kort gezegd behelst het bovenomschreven project geschiedschrijving omtrent -, inventarisering van - en het toegankelijk maken van vroege Antilliaanse en Arubaanse fonografische documenten.

© Drs. T. de Wolf, juni 1997.